तदेवंउपासनायाःस्वरूपमुक्त्वाउपास्यस्यस्वरूपमाह कविमिति कविंक्रांतदर्शिनंसर्वज्ञं पुराणंचिरंतनंअनुशासितारंजगतोंतर्यामिणं अणोःसूक्ष्मादप्याकाशादेरणीयांसंसूक्ष्मतरंयोनुस्मरेत्अनुचिंतयेत् सर्वस्य कर्मफलस्यधातारंविभागेनप्रदातारं अचिंत्यरूपंनास्यरूपंविद्यमानमपिकेनचिच्चिंतयितुंशक्यं आदित्यवर्णंआदित्यस्येवनित्यप्रकाशरूपोवर्णोदीप्यमानतायस्यतंआदित्यवर्णंसर्वजगदवभासकमित्यर्थःतम सःदेहेंद्रियादावनात्मनिआत्माभिमानरूपाऽविद्यातःपरस्तात्पराचीनं सतिदेहाभिमानेनप्रकाशतेयोगयुक्त्यात्यक्तेतुतस्मिन्स्वयमेवप्रकाशतइत्यर्थः॥ ९॥उपासनायाःफलमाह प्रयाणेति प्रयाणकालेमनसाऽच लेनवृत्त्यंतरवर्जितेन भक्त्याभगवतिवासुदेवेआराध्यत्वबुद्ध्यायुक्तोयोगबलेनयोगोमनःप्राणेंद्रियक्रियानिरोधोहृदयपुंडरीकेतेषांवशीकरणमित्यर्थः तस्यैवबलेनचयुक्तोभ्रूमिकाजयक्रमेणप्रागेवमूलाधारादि ब्रह्मरंध्रांतस्थानेषुआरोहावरोहक्रमेणसंचारितपवनोंतकालेभ्रुवोर्मध्येआज्ञाचक्रेप्राणंआवेश्यसुषुम्नयानाड्यामूलाधारादुत्थापनपूर्वकंसम्यक्निवेश्यस्थापयित्वा स्थापनप्रयोजनंतुअन्यविस्मरणपूर्वकंदिव्य

कविंपुराणमनुशासितारमणोरणीयांसमनुस्मरेद्यः ॥ सर्वस्यधातारमचिंत्यरूपमादित्यवर्णंतमसःपरस्तात् ॥ ९ ॥
प्रयाणकालेमनसाचलेनभक्त्यायुक्तोयोगबलेनचैव॥भ्रुवोर्मध्येप्राणमावेश्यसम्यक्सतंपरंपुरुषमुपैतिदिव्यं॥१०॥

पुरुषचिंतनं तच्चभ्रूमध्यादुपर्युन्नीयमानेवायौमनोमूर्छामापद्यतइतितस्यामवस्थायांनभवतीत्यंत्यप्रत्ययस्तत्रैवसंपाद्यस्ततोर्चिरादिमार्गपर्वणाअमानवस्यपुरुषस्यस्थानविशेषप्रापकस्यप्राप्यस्थानस्यचतस्मि न्नेवस्मरणंकर्त्तव्यं तद्वासनावासितंमनोभ्रूमध्याद्योगिनाऊर्ध्वयानाड्याउत्क्षिप्तेप्राणेमुक्तेषुवद्ब्रह्मांडखर्परंभित्वाप्रचलितेसतिलब्धवृत्तिकंभूत्वापूर्वसंस्कारप्राबल्याद्योगमाहात्म्याच्चदिव्योपाध्युपेतमर्चिरादिपर्व देवताभिरभिपूज्यमानमुत्तरोत्तरंस्थानंप्रत्यतिवाह्यमानममानवेनचपुरुषेणसंगच्छमानंतेनचयथाभिलषितंस्थानंप्रापितमात्मानंपश्यति तदिदमुक्तंभ्रुवोर्मध्येसम्यक्प्राणमावेश्येति सएवंकृत्वायोगीकविंपुराण मित्युक्तलक्षणंपरंपुरुषंहिरण्यगर्भाख्यंसर्वस्यभूतजातस्यजनयितारंनारायणादिशब्दप्रतिपाद्यंउपैतिसमीपेप्राप्नोति तल्लोकंप्राप्नोतीत्यर्थः नहिपौराणिकानामिववैदिकानांमतेब्रह्मविष्णुरुद्रलोकानामुपर्युपरि कल्पनास्ति किंतर्हिसर्वेहिरण्यगर्भलोकाख्येसत्यलोकएवांतर्भवंति पराहिसोपासनकर्मोर्जितिर्हिरण्यगर्भप्राप्यतेतिबृहदारण्यकेतद्भाष्यादौचस्पष्टं ॥ १० ॥

Digitized by Google